



### ترجمه: فاطمه یوسفی لیمانی

کالاها (۲ درصد).  
نژادها (۲ درصد).  
مذهب (تخمین ۱۹۹۵): مسلمان

شراکای عمده تجاری: ترکیه، روسیه، ایران، امارات متحده عربی، ترکمنستان، آلمان، اکراین، گرجستان، قزاقستان، انگلستان و ایالات متحده آمریکا.

### مروری بر وضعیت انرژی

ذخایر اثبات شده نفت (تخمین ۹۸/۱/۱): ۳/۶-۱۲/۵ میلیارد بشکه.

تولید نفت (تخمین ژانویه-سپتامبر ۱۹۹۸): ۱۹۴۰۰۰ بشکه در روز که ۱۷۹۰۰۰ بشکه در روز آن نفت خام است.

مصرف نفت (تخمین ۱۹۹۷): ۱۳۸۰۰۰ بشکه در روز.

ظرفیت پالایش نفت خام (تخمین ۱۹۹۸/۱/۱): ۴۴۱۸۰۸ بشکه در روز.

نرخ ارز (۹۷/۱۲): ۱ دلار آمریکا = ۳۸۸۸ منات.  
تولید ناخالص داخلی (تخمین ۱۹۹۷): ۳/۹ میلیارد دلار.  
رشد واقعی GDP (تخمین ۱۹۹۷): ۵/۸ درصد.

### مروری بر وضعیت اقتصادی

پول رسمی: منات.  
صادرات عمده: نفت و تجهیزات میدانهای نفتی، کتان و پشم.  
واردات عمده: ماشین آلات و قطعات،

### مروری بر وضعیت کشوری

جمعیت (تخمین ۹۸/۱۲): ۷/۹ میلیون نفر.

موقعیت جغرافیایی: واقع در حاشیه دریای خزر بین روسیه، ایران، ارمنستان و گرجستان با وسعت ۳۳۴۰۰ مایل مربع.  
شهرهای مهم: باکو (پایتخت)، Gyandzha, Stepanakert, Nakhchivan, Mingchaur, Yevlakh, Sumqayit.

زبان (تخمین سال ۱۹۹۵): آذری (۸۹ درصد)، روسی (۳ درصد)، ارمنی (۲ درصد)، سایر زبانها (۶ درصد).

گروههای نژادی (تخمین ۱۹۹۵): آذری (۹۰ درصد)، داغستانی (۳/۲ درصد)، روسی (۲/۵ درصد)، ارمنی (۲/۳ درصد)، سایر

ذخایر گاز طبیعی (۱/۱/۱۹۹۸): ۱۱ تریلیون فوت مکعب.  
 تولید گاز طبیعی (تخمین ۱۹۹۷): ۰/۲۱ تریلیون فوت مکعب.  
 مصرف گاز طبیعی (تخمین ۱۹۹۷): ۰/۲۱ تریلیون فوت مکعب.  
 ظرفیت تولید برق: (۹۷/۱/۱): ۵/۲ گیگاوات.  
 تولید برق (تخمین ۱۹۹۷): ۱۶/۸ میلیارد کیلووات.  
 واردات برق (تخمین ۱۹۹۷): ۰/۸ میلیارد کیلووات.

### جدول ۱-

#### وضعیت میدانها در تاریخ ۹۹/۱/۱

وضعیت	دریایی	خشکی	کل
در حال بهره‌برداری	۱۸	۳۸	۵۶
تعطیل	۳	۱۰	۱۳
در حال ارتقا	*۲	-	۲
اکتشافات ارتقا یافته	۱	-	۱
کل	۲۴	۴۸	۷۲

\* صرف نظر از بخش آبهای عمیق گونشلی

خزر و همچنین بخش متعلق به آذربایجان در قفقاز شمالی در حوزه نفتی خزر در سال‌های قبل به انجام رسیده بود.  
 از اواخر دهه ۱۹۶۰، تولید نفت در آذربایجان به آرامی کاهش یافت و با وجود بهبود مختصر در سال‌های ۸۸-۱۹۸۵، همچنان به کاهش خود تا سال ۱۹۹۵ ادامه داد. از آن پس، تولید ثبات یافته و در سال ۱۹۹۸ ظرفیت تولید آن، ۱۷۳۶۰۰ بشکه در روز بود که از این مقدار، سهم تولید کنسرسیوم بین‌المللی نفت آذربایجان (AIOC) به طور میانگین ۵۰۴۱۴ بشکه در روز بود.

### جدول ۲- توزیع میادین هیدروکربن

نوع هیدروکربن	دریایی	خشکی	کل
نفت	۱۱	۳۱	۴۲
نفت همراه با گاز	۴	۱۱	۱۵
نفت گاز/ میعانات گازی	۹	۴	۱۳
گاز/ میعانات گازی	-	۲	۲
کل	۲۴	۴۸	۷۲

آذربایجان، یکی از جمهوری‌های اتحاد جماهیر شوروی سابق است که در اوایل دهه ۱۹۰۰، بزرگترین منطقه تولید نفت به شمار می‌رفت. آذربایجان با توسعه ذخایر نفتی غنی و بالقوه خود در حوزه دریای خزر توجه محافل بین‌المللی را به خود معطوف داشته است.

به طور کلی، ۷۲ میدان در آذربایجان کشف شده است (البته بدون در نظر گرفتن میدان نفتی کپز در آب‌های مورد منازعه با ترکمنستان و اکتشافات گازی در نخجوان). از این تعداد، ۴۲ میدان نفتی، ۱۵ میدان نفت همراه با گاز و ۱۳ میدان میعانات نفتی و گازی و ۲ میدان میعانات گازی است.

### تولید نفت

#### مرووری بر تولید نفت

سابقه تولید نفت در آذربایجان به دهه ۱۸۷۰ بازمی‌گردد. اکتشافات در هر دو بخش جنوب

وضعیت و نوع ۷۲ میدان دریایی و خشکی در جدول ۱ و توزیع میدان‌های هیدروکربن در جدول ۲ خلاصه شده است.

تولید نفت آذربایجان عمدتاً در مناطق دریایی خزر صورت می‌گیرد. میدان گونشلی در ۶۰ کیلومتری ساحل آذربایجان قرار دارد که در حال حاضر بیش از نیمی از تولید نفت کشور به این میدان اختصاص دارد.

پیش‌بینی می‌شود که توسعه میدان‌های جدید از طریق قراردادهای سرمایه‌گذاری مشترک و مشارکت در تولید در دریای خزر، تولید نفت این کشور را به اوج خواهد رساند و تا سال ۲۰۰۱ و صادرات نفت از ۱ میلیون بشکه در روز و در طول ۲۰ سال آینده از ۲ میلیون بشکه در روز تجاوز خواهد کرد. طبق برآورد مؤسسه وودمکنزی، تولید آذربایجان تا سال ۲۰۱۰ تا ۱/۴ میلیون بشکه افزایش خواهد یافت.

قرارداد مشهور کنسرسیوم بین‌المللی نفت آذربایجان (AIOC)، یک قرارداد ۳۰ ساله به ارزش ۸ میلیارد دلار است که در سال ۱۹۹۴ به امضا رسید که براساس آن، سه میدان آذری، چراغ و بخش آب‌های عمیق گونشلی توسعه خواهند یافت. میدان‌های آذری، چراغ و گونشلی، بزرگترین ذخایر اثبات شده نفتی آذربایجان (با ذخایر نفتی ۴۶۰۰ میلیون بشکه در روز) را تشکیل می‌دهند. توسعه این میدان‌ها در چهار مرحله به انجام خواهد رسید که هم‌اکنون مرحله اول پروژه نفتی (چراغ-۱) انجام گردیده و ۸۰۰۰۰ بشکه در روز ظرفیت تولید دارد. پس از طی مراحل ۱، ۲ و ۳ توسعه کامل این میدان، انتظار می‌رود که تولید میدان به سطحی بیش از ۸۰۰۰۰۰ بشکه در روز برسد. انتظار می‌رود که مرحله ۱ در اواخر سال ۲۰۰۲ یا اوایل ۲۰۰۳ به جریان بیفتد.





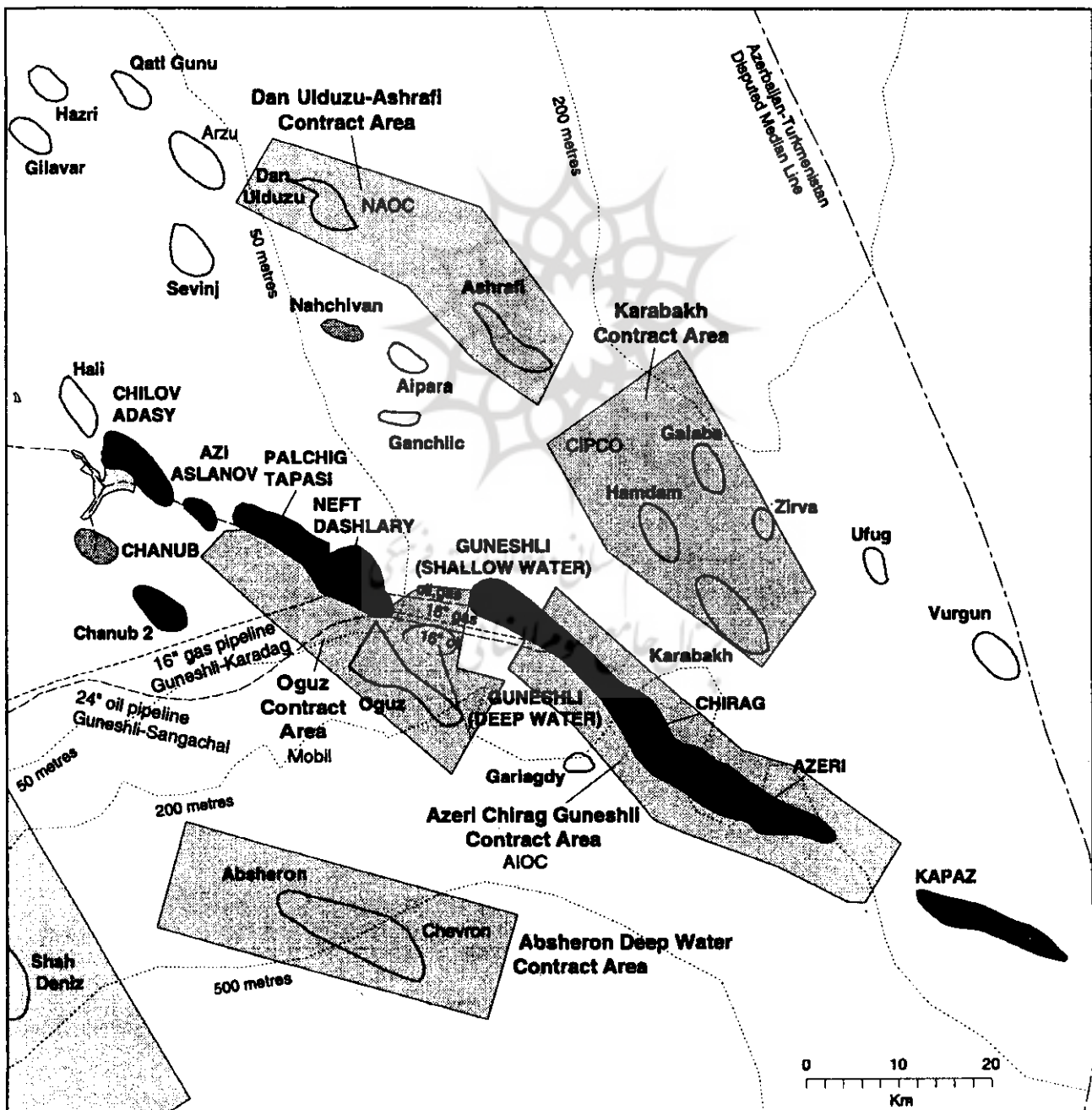
### پیشینه تولید نفت

آذربایجان دارای طولانی‌ترین تاریخچه تولید نفت در جهان است. تولید تجاری نفت از دهه ۱۸۷۰ آغاز گردید و در طی جنگ، انقلاب و استقلال تاکنون ادامه یافته است. نمودار ۱، میزان تولید نفت و میعانات گازی را از سال ۱۹۱۵ تا ۱۹۹۵ نشان می‌دهد. بالاترین سطح تولید کشور (ظرفیت ۴۷۰۰۰۰ بشکه در روز) مربوط به سال ۱۹۴۱، یعنی سال آغاز جنگ شوروی سابق با آلمان، است. تصرف آذربایجان یکی از هدف‌های

فوری نقشه جنگی آلمان بود، از این رو صنعت نفت به روسیه منتقل شد. که نتیجه آن، افت تولید به حدود ۲۲۰۰۰۰ بشکه در روز در طی سال‌های جنگ بود. مهمترین رویداد دوره پس از جنگ، شروع یک برنامه اساسی اکتشاف در مناطق دریایی بود که منجر به کشف میدان «نفت داشلاری» گردید. افزایش بیشتر تولید در طی دوران پس از جنگ، عمدتاً به دلیل اکتشافات جدید و مهم دریایی بود که از آن جمله می‌توان به کشف میادین Sangachal Deniz- Here Zyria. Palching Gum Adasy و Tapasi اشاره کرد.

در سال ۱۹۶۶، تولید به اوج خود، یعنی ۴۳۰۰۰۰ بشکه در روز رسید و از آن پس با کاهش شدید مواجه گردید. توسعه چندین اکتشاف مهم (چراغ، آذری و گونشلی در آب‌های عمیق) به علت عدم وجود توانایی‌های فنی برای حفاری در آب‌هایی با عمق بیش از ۲۰۰-۱۸۰ متر و همچنین دسترسی به نفت ارزان از روسیه معوق ماند. تولید نفت از سال ۱۹۸۸ به آرامی کاهش یافت و تا سال ۱۹۹۵ تثبیت گردید. در سال ۱۹۹۸، تولید نفت و میعانات گازی به ۱۷۳۶۰۰ بشکه در روز رسید. عمده تولید نفت آذربایجان از مناطق دریایی

نقشه میدان‌های آذری، چراغ و گونشلی

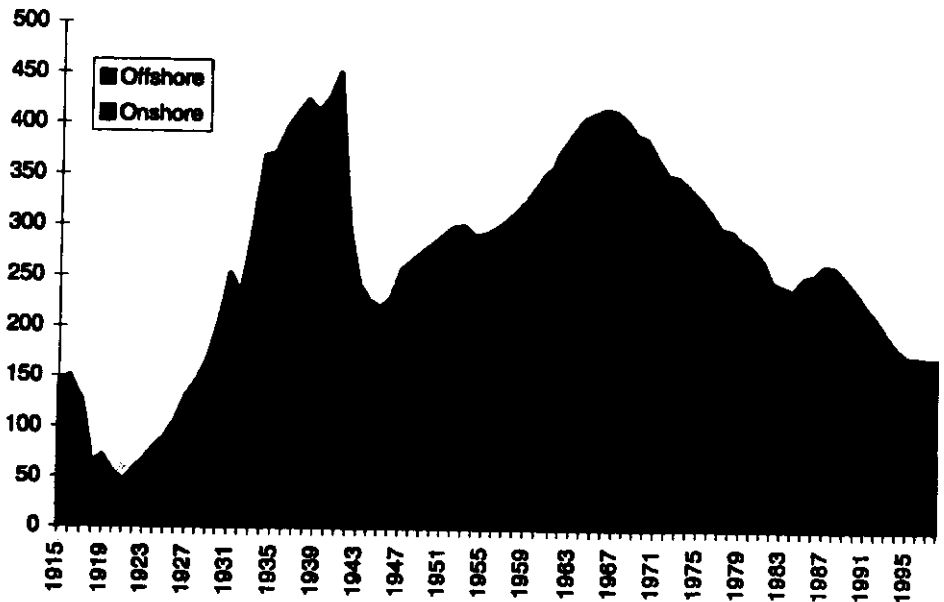


### نمودار ۱- تاریخچه تولید نفت و میعانات گازی (هزار بشکه در روز)

سال ۲۰۱۰ دارای امکان بالقوه افزایش تولید تا ظرفیت ۱/۴ میلیون بشکه در روز است.

شرایط کلیدی برای تحقق این بازدهی عبارت است از: احداث یک خط لوله صادراتی، قابلیت دسترسی به توانایی‌های تأسیساتی در مناطق دریایی و رفع نیازمندی‌های اساسی برای موفقیت‌های اکتشافی.

AIOC احتمالاً تنها کنسرسیوم خارجی مناطق دریایی است که تا سال ۲۰۰۵ در تولید مشارکت خواهد داشت و تا سال ۲۰۱۰ انتظار می‌رود حجم قابل ملاحظه تولید این کشور، خارج از منطقه تحت قرارداد AIOC حاصل شود. با این همه، این مسئله بستگی به موفقیت‌های اکتشافی در یک یا چندین منطقه عمده تحت قرارداد مناطق دریایی دارد. نمودار ۲، امکانات بالقوه تولید نفت و میعانات گازی را در مناطق مختلف آذربایجان نشان می‌دهد.



شرح آرایه می‌گردد: مناطق دریایی آذربایجان، به عنوان مناطقی با ریسک نسبتاً کم برای استخراج نفت و گاز محسوب می‌شوند، به این ترتیب، طبق قرارداد مؤسسه وودمکنزی، آذربایجان تا

است، در حالی که تولید در مناط خشکی همچنان در حال کاهش است. جدول ۳، میزان تولید نفت و میعانات گازی را در سال ۱۹۹۸ در این کشور نشان می‌دهد.

### توازن عرضه و تقاضای نفت

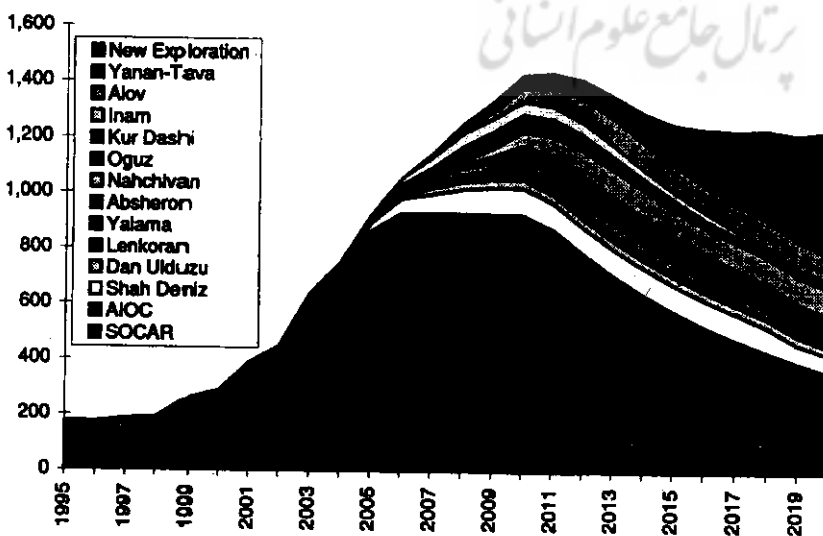
مصرف داخلی نفت در نتیجه تجزیه اتحاد جماهیر شوروی و سقوط توان صنعتی آن به سرعت کاهش یافت. با این همه، در نتیجه درآمدهای ناشی از صادرات نفت از طریق پروژه کنسرسیوم بین‌المللی نفت آذربایجان (AIOC) از سال ۱۹۹۷ به این سو، اقتصاد آذربایجان به تدریج در حال احیا می‌باشد. هرچند که این امر در نتیجه پایین بودن قیمت نفت و به دنبال آن،

جدول ۳- تولید نفت و میعانات گازی در آذربایجان در سال ۱۹۹۸

منطقه	تولید سال ۱۹۹۸ (بشکه در روز)	میدان‌های در حال تولید	میانگین تولید میدان (بشکه در روز)
خشکی	۳۰۲۶۱	۳۸	۸۰۰
دریایی * (AIOC)	۱۴۳۳۴۲ (۵۰۴۱۵)	۱۸	۸۱۰۰ (۵۰۴۱۵)
کل	۱۷۳۶۰۳	۵۶	

\* با در نظر گرفتن AIOC

نمودار ۲- امکان بالقوه نفت و میعانات گازی (هزار بشکه در روز)



### امکان بالقوه تولید نفت

سطح تولید آبی در آذربایجان، به دو عامل مهم بستگی دارد: اکتشافات مؤثر در منطقه تحت قرارداد آذری-چراغ-گونشلی و موفقیت‌های اکتشافی در مناطق دریایی.

انتظار می‌رود که روند معکوس کاهش تولید نفت از سال ۱۹۹۹ آغاز شده باشد، یعنی زمانی که AIOC به اوج تولید در برنامه‌های اولیه رسید. میدان‌های تحت محدوده این قرارداد بیش از ۵۰ درصد از ذخایر اثبات شده این کشور را دربر می‌گیرند و در آینده بزرگترین سهم را در افزایش تولید خواهند داشت.

پیش‌بینی تولید نفت براساس طرح‌های تولیدی شرکت ملی نفت آذربایجان «سوکار» و محدوده قرارداد آذری-چراغ-گونشلی به این

۱۹۹۰ تا ۲۰۲۰ ارزیابی می‌کند.

عوامل مهم غیر قابل اطمینان در این پیش‌بینی، سطح موفقیت اکتشاف، تعداد اکتشافات منابع نفتی در مقابل منابع گازی، قابلیت دسترسی به زیرساخت‌های ضروری تولید و همچنین تأمین ظرفیت کافی صادرات به منظور حمل و نقل هرگونه تولید به بازار است.

### تولید گاز

آذربایجان عمده‌تأ در گذشته یک کشور تولیدکننده نفت بوده و به منظور تأمین نیازهای ناشی از تقاضای صنعتی خود، به واردات گاز طبیعی از ایران و ترکمنستان متکی بود. بنابراین، سطح تولید از در این جمهوری هیچگاه بالا نبوده است. اولین افزایش چشمگیر در تولید گاز در اوایل دهه ۱۹۶۰ پس از کشف میدانهای گازی نظیر کالماس و قاراباغلی در خشکی بود.

افزایش بعدی در تولید گاز در دهه ۱۹۷۰ با توسعه میداین بزرگ دریایی میعانان گاز میمانند بولادینا و بهار (که هم‌اکنون ۴۰ درصد از کل تولید گاز را برعهده دارد و Sangchal Deniz-Duvanny Deniz here Zyria حاصل شد. از اوایل دهه ۱۹۸۰، به دلیل تخلیه میدانهای گازی و عدم سرمایه‌گذاری در توسعه و اکتشاف، تولید از وارد مرحله رکود شد.

در سال ۱۹۹۸، آذربایجان تقریباً ۵۴۱ میلیون فوت مکعب گاز تولید کرد که نسبت به سال ۱۹۹۷ (با حدود ۵۸۵ میلیون فوت مکعب)، ۷/۵ درصد کاهش را نشان می‌دهد (جدول ۵).

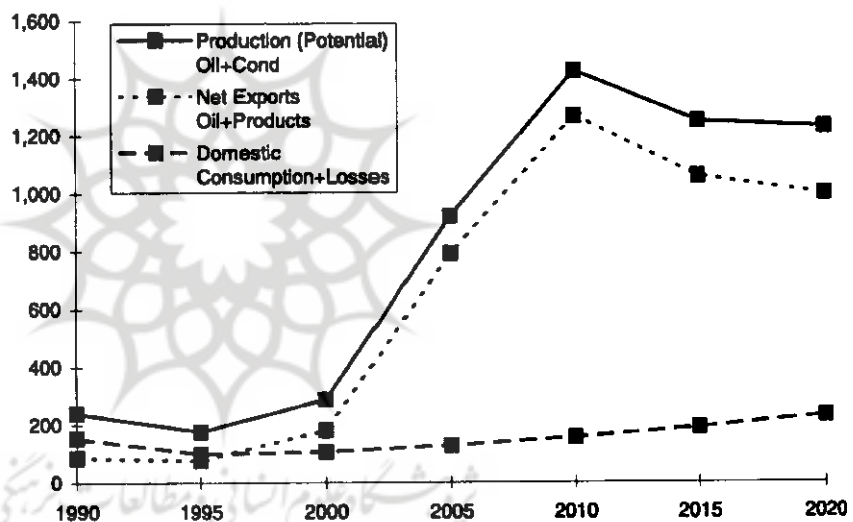
جدول ۵- تولید گاز در آذربایجان (۱۹۹۸-۱۹۹۷) (میلیون فوت مکعب)

۱۹۹۸	۱۹۹۷	
۲۴/۳	۲۴/۶	تولید گاز در مناطق خشکی
۴۸۲/۳	۵۶۱	تولید گاز در مناطق دریایی*
۳۳/۹	-	کنسرسیون AIOC
۵۴۰/۵	۵۸۵/۶	کل

\* به استثنای AIOC



نمودار ۳- تراز کلی عرضه و تقاضای نفت (هزار بشکه در روز)



انتظار می‌رود صادرات نفت که از سال ۱۹۹۸ آغاز شده است، به طور قابل ملاحظه‌ای تا حدود ۱/۳ میلیون تا سال ۲۰۱۰ افزایش یابد. تحقق این پیش‌بینی، نیازمند موفقیت نسبی در قراردادهای اکتشاف در مناطق دریایی و توسعه نسبتاً زمان‌بر این ذخایر است. جدول ۴ و نمودار ۳ تراز کلی عرضه و تقاضای نفت را در سالهای

کاهش درآمدها از طریق AIOC تحت تأثیر قرار گرفت، اما از سال ۱۹۹۹ به بعد، ثبات و رشد ۴ درصدی در مصرف تخمین زده می‌شود. رشد داخلی حاصل از درآمدهای فزاینده صادرات نفت، می‌تواند نسبت به مبنای سال ۱۹۹۸، مصرف را تا ۷ درصد افزایش دهد. در نتیجه تداوم و تقویت تولید AIOC

جدول ۴- توازن عرضه و تقاضای نفت (هزار بشکه در روز)

۲۰۲۰	۲۰۱۵	۲۰۱۰	۲۰۰۵	۲۰۰۰	۱۹۹۵	۱۹۹۰	توازن
۱۲۳۲	۱۲۵۲	۱۵۳۴	۱۱۴۱	۴۱۶	۱۷۶	۲۴۰	تولید نفت + تولید میعانان گازی
۱۰۰۰	۱۰۶۱	۱۳۷۷	۱۰۱۳	۳۰۹	۷۶	۸۷	صادرات خالص نفت + فرآورده
۲۳۲	۱۹۱	۱۵۷	۱۲۸	۱۰۷	۱۰۰	۱۵۳	مصرف + ضایعات

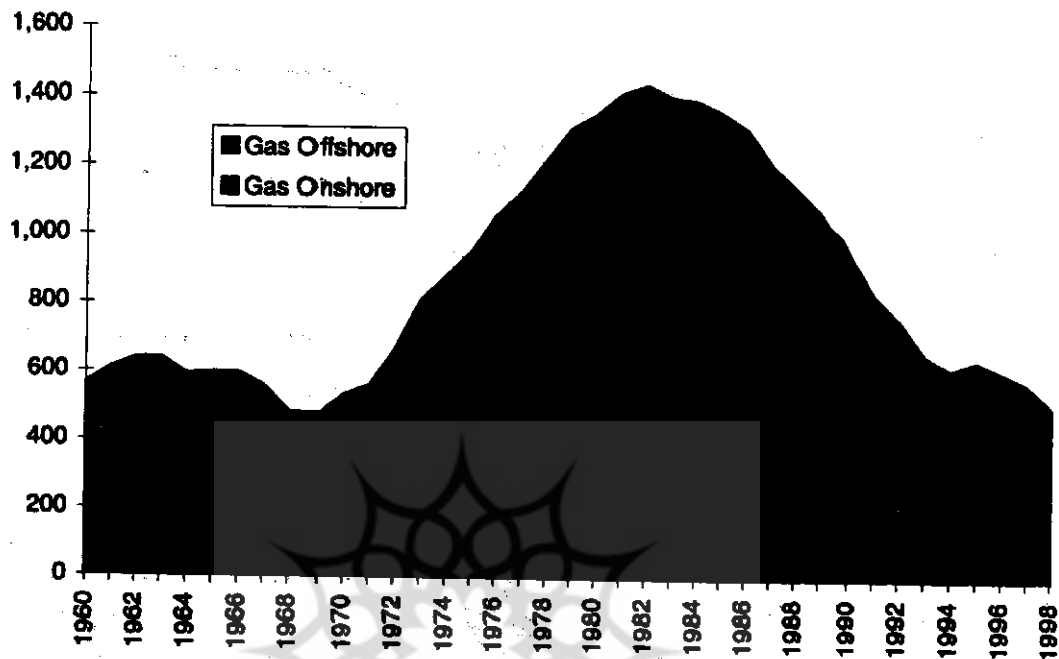
\* با در نظر گرفتن AIOC

مکعب افزایش خواهد داد. در انتها نمودارهای ۴ و ۵، تاریخچه و امکان بالقوه تولید گاز را نشان می‌دهند.

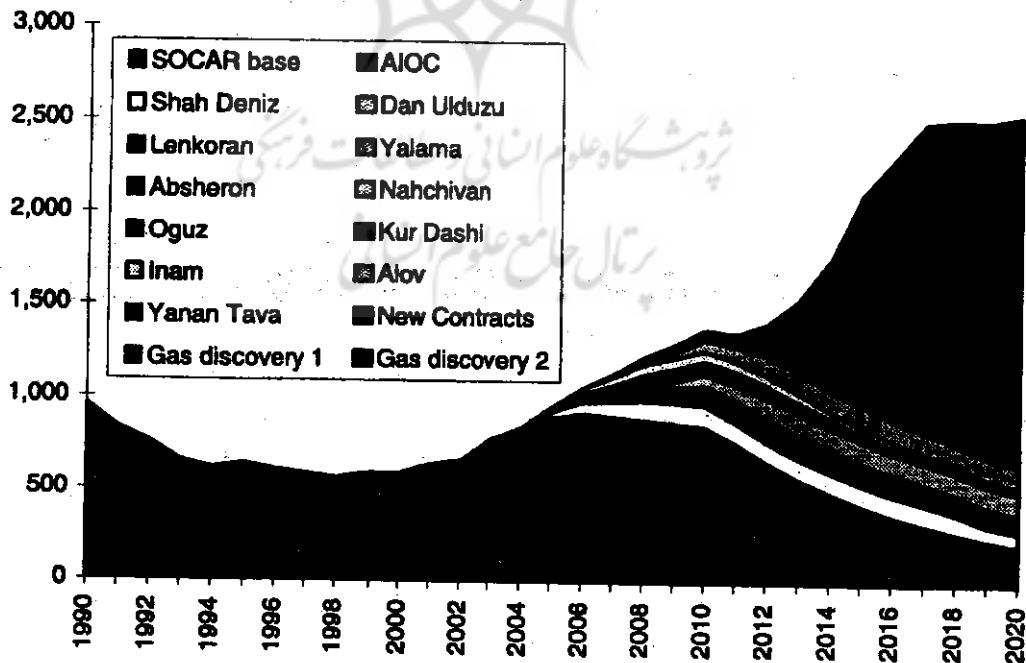
است که از این مقدار ۳۲ میلیون فوت مکعب از طریق خط لوله به ایستگاه جمع‌آوری گاز «زیریا» واقع در خشکی می‌رود. نوسازی کمپرسورهای میدان «نفت داشلاری»، ظرفیت این میدان را از ۱۴۸ میلیون فوت مکعب به ۲۰۵ میلیون فوت

بسیاری از میدانهای نفتی مزبور در مناطق دریایی دارای مقادیری از گاز (به طور تخمینی ۲/۸ تریلیون فوت مکعب تنها در منطقه تحت اداره AIOC) قرار دارند. تولید گاز از میدان چراغ، ۴۷/۷ میلیون فوت مکعب برآورد شده

تاریخچه تولید گاز mmcf/d



امکان بالقوه تولید گاز



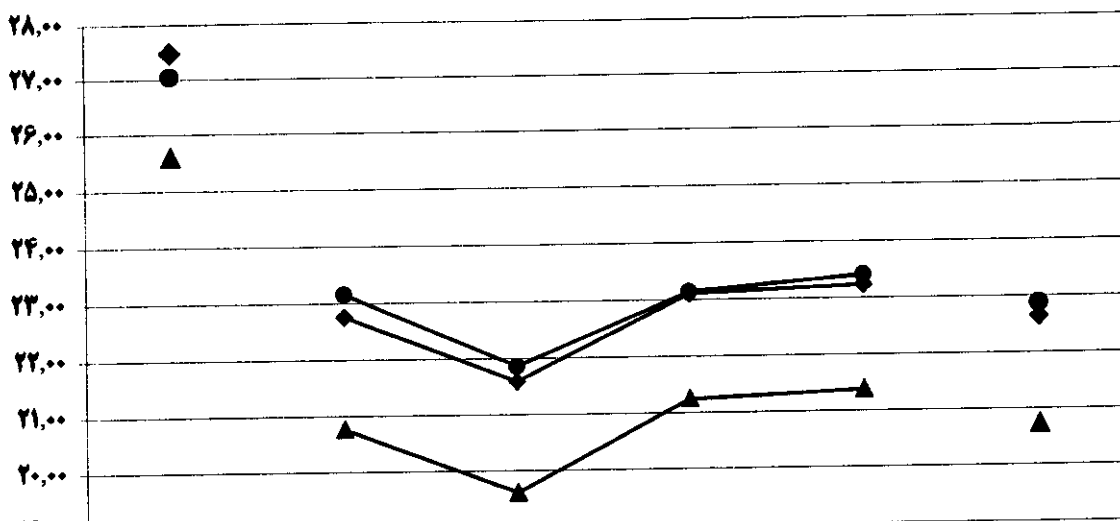
منابع:

Wood Mackenzie, February 1999

EIA, Website



### تغییرات میانگین قیمت نفت در ماه آوریل ۲۰۰۰



	میانگین ماه آوریل	هفته چهارم	هفته سوم	هفته دوم	هفته اول	میانگین ماه مارس
نفت برنت	۲۲,۶۵	۲۲,۲۳	۲۳,۱۱	۲۱,۵۹	۲۲,۷۶	۲۷,۴۸
نفت سبک ایران	۲۰,۷۲	۲۱,۳۸	۲۱,۲۲	۱۹,۶۱	۲۰,۷۶	۲۵,۵۹
سید نفتی اوپک	۲۲,۸۸	۲۳,۴۱	۲۳,۱۵	۲۱,۸۶	۲۳,۱۶	۲۷,۰۵

تهیه کننده: مصطفی شریف‌النبی

#### عوامل کاهش دهنده قیمت نفت

- انتشار گزارش کاهش پایبندی اعضای اوپک به سهمیه‌ها در ماه مارس و ادامه تخلف برخی از اعضا مانند قطر و اندونزی.
- عوامل تکنیکی و فروش نفت در ابتدای ماه توسط معامله‌گران.
- پیش‌بینی EIA از عرضه بیش از سقف تولید تعیین شده (۵۰۰ هزار بشکه در روز) از سوی اوپک، طی سه ماهه دوم.
- افزایش صادرات نفت عراق به میزان ۲۰۰ هزار بشکه در روز.
- افزایش سطح ذخیره‌سازی‌های آمریکا در هفته دوم آوریل.

#### عوامل افزایش دهنده قیمت نفت

- تأکید وزرای نفت اوپک بر ادامه اجرای توافق ماه مارس پس از اجلاس ماه ژوئن.
- رئیس اجلاس اوپک، احتمال کاهش مجدد تولید را در صورت افت قیمت‌ها به زیر ۲۲ دلار مطرح نمود.
- افزایش قیمت نفت حرارتی در آمریکا به دلیل افزایش تقاضا در شمال شرقی آمریکا و بروز مشکلاتی در پالایشگاه‌های آن، منطقه و افزایش تقاضا برای گازوییل و بنزین در آمریکا.
- تأکید وزرای نفت اوپک بر استفاده از سازوکار کنترل قیمت در صورت کاهش قیمت‌ها.
- اخبار مربوط به تولید غیرمنطقی عراق و عدم امکان تداوم آن.

#### مرور کلی بازار نفت

در شروع ماه آوریل، همزمان با آغاز دور جدید افزایش عرضه از سوی اوپک، شاهد افت شدید قیمت‌ها بودیم، به نحوی که میانگین قیمت نفت برنت در هفته اول ماه آوریل تقریباً ۵ دلار پایین‌تر از متوسط قیمت ماه مارس بود. در هفته دوم نیز با توجه به ورود نفت بیشتر به بازار و احتمال کاهش بیشتر قیمت‌ها در آینده، معامله‌گران را بر آن داشت تا نفت بیشتری در بازار عرضه کنند و این باعث افت بیشتر قیمت‌ها در این هفته گردید. اما در دو هفته آخر، با تأکید وزرای نفت اوپک بر عدم افزایش تولید طی سه ماهه سوم و چهارم، قیمت‌ها مجدداً سیر صعودی به خود گرفت. اکنون وزارت انرژی آمریکا قصد دارد مشکلات ناشی از بی‌برنامه‌گی و هرج و مرج موجود در بازار داخلی خود، به ویژه افت تولید پالایشگاهی و وضع قوانین سخت در جهت استاندارد کردن بنزین را، در بدترین زمان ممکن که فصل تقاضا برای بنزین است، فرانکنی نموده و فشار مجددی را به اعضای اوپک برای افزایش تولید در ماه ژوئن وارد سازد. اعضای اوپک باید با هوشیاری از ضایع شدن منافع کشورهای تولیدکننده نفت جلوگیری نمایند. لازم به یادآوری است که آمریکابه دلیل بی‌کفایتی مسئولان انرژی خود، علاوه بر مشکلات موجود در زمینه عرضه فرآورده‌های نفتی با مشکل بسیار حادثتری در خصوص عرضه گاز طبیعی نیز روبروست، به نحوی که قیمت گاز طبیعی در هفته‌های اخیر به بالاترین سطح خود طی دهه گذشته رسیده است.